

Mordechai Vanunu, Israël

'Een gewone jongen' – maar ook vredesactivist

door Johan M. Snoek

Het is al weer even geleden dat Mordechai Vanunu, de Israëlische atoomtechnicus, in het midden van de belangstelling stond. Hij maakte openbaar dat Israël inderdaad de atoombom bezit, naar zijn schatting een tweehonderd stuks. Daarop verdween hij plotseling, bleek later gevangen te zitten in Israël, en toonde tijdens een transport zijn beschreven handpalm achter het glas van de zwaar bewaakte politiewagen: hij bleek in Rome ontvoerd te zijn door agenten van Israël.

Onlangs bracht ik drie weken in Israël door, sprak met verschillende personen over Vanunu en verkreeg zo nadere informatie. Achtereenvolgens ontmoette ik een predikant, een vredesactivist, een politicus en een advocaat.

De dominee

Deze predikant heeft contact gehad met zijn Australische collega John McKnight, die Vanunu gedoopt heeft. McKnight is lid van de charismatische beweging in de Anglicaanse kerk. Mijn eerste vraag geldt de diepte van Vanunu's geestelijke omkeer. Mijn gesprekspartner antwoordt: „Aan zijn oprechtheid twijfel ik geen moment. Vanunu had een soort Jona-ervaring: Jona kreeg de opdracht een boodschap te prediken (in Ninevé) en ging op de vlucht, weg uit Israël. Ook Vanunu ging op de vlucht, zwierf door Azië en heeft het gezocht in een ashram (een Oosters meditatie-centrum). Tenslotte kwam hij in Australië, ging in Sydney een kerk binnen, werd geraakt – aangeraakt – en liet zich dopen. In die nieuwe gemeenschap kwam hij definitief tot de conclusie te moeten spreken. En dat heeft hij gedaan, al heeft hij steeds geweten dat dat hem persoonlijk veel moeilijkheden zou brengen.”

„Vanunu is niet bepaald populair in Israël,” opper ik, „zelfs niet bij hen die tegen nucleaire bewapening gekant zijn.”

De dominee zegt: „Dat is waar. Toen Vanunu gedoopt werd heeft hij er een naam bij gekregen: John (Johannes), dat was de apostel der liefde zoals u weet. Maar hij heeft de naam Mordechai behouden. U herinnert zich zijn grote naamgenoot uit het boek Esther. Het lot van zijn volk ging deze Mordechai ter harte en hij slaagde erin de dreigende gevaren af te wenden. Weet

Mordechai Vanunu toont tijdens een transport zijn beschreven handpalm achter het glas van een politiewagen.

u hoe het boek Esther eindigt?” Mijn collega blijkt het uit het hoofd te weten: „Want de jood Mordechai . . . was in aanzien bij de joden en bemind bij de menigte van zijn broederen, want hij zocht het goede voor zijn volk en sprak tot heil van al zijn volksgenoten.” Hij vervolgt: „Het tweede deel van deze tekst geldt nu al voor Mordechai Vanunu, maar ook het eerste deel zal in vervulling gaan.”

Er blijkt een brief van Vanunu te bestaan die hij schreef vanuit de gevangenis. Ds. McKnight zorgde voor verspreiding in het Engels. Ik geef twee citaten: „De macht van burgerlijke ongehoorzaamheid is een geweldig wapen. (. . .) burgers moeten hun eigen verstand gebruiken

en niet blindelings hun leiders volgen in belangrijke kwesties als die van atoombommen.” Het tweede citaat: „Ik moest over hindernissen heen eer ik handelde. Het moeilijkste was, mijn privé-leven bloot te stellen aan laster en mijn toekomstplannen te offeren op het altaar. Maar (. . .) een mens moet bereid zijn zelfs zijn leven in de waagschaal te stellen en te offeren, ter wille van een daad die heilzaam is voor de hele mensheid.”

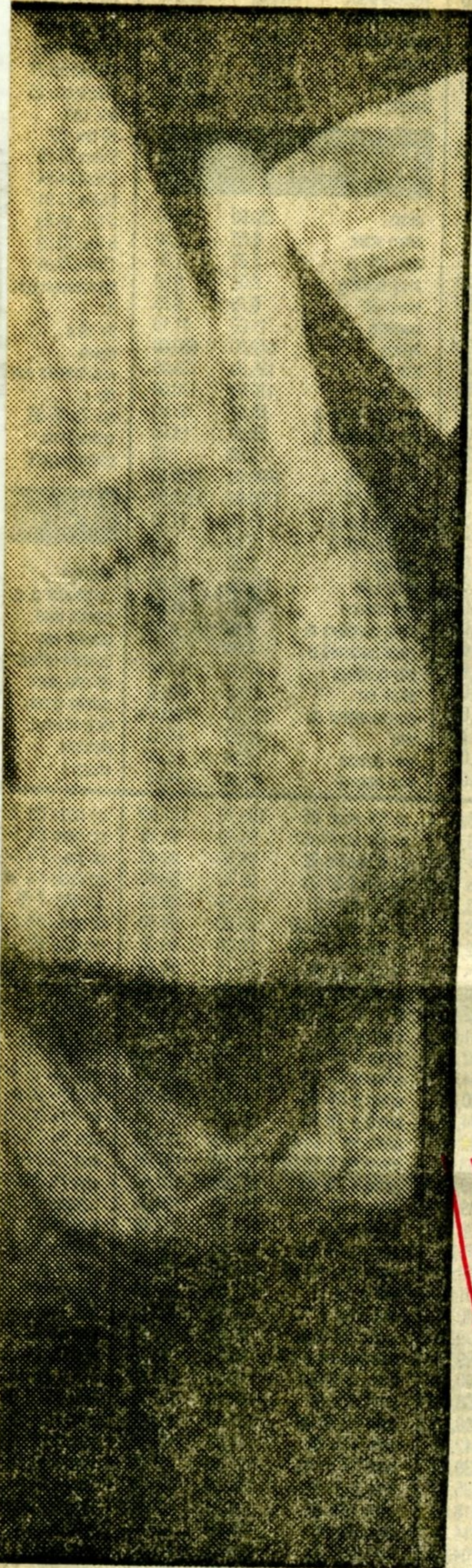
De vredesactivist

Eerst vertelt de vredesactivist over zichzelf. Hoe hij in 1956, in de oorlog tegen Egypte, een van de parachutisten was die gedropt werden achter de Egyptische linies om de

Mitlapas te veroveren. Hoe hij in 1967 meedeed aan de verovering van Oost-Jeruzalem maar toen, door de angst en onderworpenheid van een Palestijn in die dagen, radicaal andere inzichten verwierf. Toen Vanunu onlangs, nu in een geblindeerde auto, naar het gerechtsgebouw werd vervoerd, stonden hij en zijn vrienden (een klein groepje maar) daar te protesteren met bordes: 'Let my people know' – 'laat mijn volk weten' – naar analogie van het 'Let my people go' (Laat mijn volk gaan) dat aangeheven wordt ten behoeve van de joden in Rusland.

Ik vraag hem naar zijn standpunt aangaande nucleaire bewapening. Hij zegt: „Israël is het enige land ter

Als eenzame gevangene visten keren zich van hem af

ge gevaar. Zoals de Israëlische luchtmacht de kernreactor in Irak kon aanvallen en vernietigen, zo kan bijvoorbeeld Syrië onze atoominstallatie in Dimona aanvallen. Dat kan leiden tot een ramp waarvan de gevolgen, tot ver buiten het Midden Oosten, niet te overzien zijn en waarbij Tsjernobyl kinderspel zou lijken."

Het gesprek komt op Vanunu. „Dat hij zich heeft laten dopen, daar begrijp ik niets van. Maar zeker is hij een moedig man met een sterk gevoel van maatschappelijke verantwoordelijkheid. Hij is geen verrader: zijn daad van openbaarmaking kan bevorderen dat we eindelijk in Israël een publieke discussie krijgen over de atoombewapening, want die discussie is er niet geweest, niet in het parlement en niet in de pers. De zaak is te belangrijk dan dat we die zouden kunnen overlaten aan een paar politieke leiders, die in het jongste verleden een paar kapitale blunders begaan hebben: de invasie in Libanon bijvoorbeeld."

Hij vindt dat Vanunu recht heeft op een publieke berechting, niet achter gesloten deuren. „Hij wordt nu al meer dan een jaar in eenzame opsluiting gehouden, in tegenstelling tot de leden van de 'joodse ondergrondse' die terreurdaden inclusief moord tegen Palestijnen bedreven en desondanks allerlei privileges genieten. Vanunu is geen moordenaar; toch wordt hij veel slechter behandeld dan zij. Door te spreken diende Vanunu Israëls belang, ook al wil de publieke opinie in Israël daar nog niet aan."

De politicus

Op een avond bezoek ik iemand die zeer actief is in een van de kleinere politieke partijen. Hij is een warm voorstander en pleitbezorger van gerechtigheid voor en verzoening met de Palestijnen. „Sommigen beschouwen me als een verrader, omdat ik voorstander ben van onderhandelingen met de PLO; maar juist met je vijanden moet je onderhandelen," zegt hij.

Ten slotte vraag ik hem zijn mening over Vanunu. „Mensen die jood waren maar christen werden, vind ik niet zo aardig," zegt hij, al is hijzelf noch orthodox noch religieus. Ik geef uitdrukking aan mijn bekendheid met de joodse gevoelens op dit punt en vertel hem dat in Israël in het jaar 1983 slechts zes joden tot het christendom overgingen maar niet minder dan 600 de

omgekeerde richting gingen. Hij fleurt zichtbaar op.

Dan vraag ik opnieuw: „Maar hoe ziet u Vanunu? Afgezien van zijn doop?" Mijn gesprekspartner is een vriendelijk maar ook oprecht mens. Hij antwoordt: „Ongetwijfeld heeft Vanunu indertijd een gelofte tot geheimhouding afgelegd. Die gelofte heeft hij gebroken. Als je tot een groep behoort en tegen het oordeel van die groep ingaat, ben je een verrader."

Mijn reactie is: „Herinnert u zich wie Gerstein was?" Hij blijkt het zich niet te herinneren en ik vertel: „Gerstein was een Duits officier tijdens de tweede wereldoorlog die ontdekte waarvoor het chemische middel Zyklon B gebruikt werd. Dat geheim heeft hij verraden, in de poging een eind te maken aan de massamoorden in de concentratiekampen. Was Gerstein een verrader?" We scheiden als goede vrienden die het niet met elkaar eens zijn. Op weg naar mijn hotel overpeins ik, dat een misschien nog spreken-der voorbeeld van een 'verrader' het verhaal van Jeremia zou zijn geweest, van de profeet die men zocht te doden, want, zo zei men, „deze man zoekt niet het heil voor dit volk, maar het kwade" (zie Jeremia 38 : 1-13).

De advocaat

Bepaalde berichten die over Vanunu verspreid worden wekken soms de indruk dat er een soort actie 'beschadiging Vanunu' gevoerd wordt. Daarom is mijn vraag aan de advocaat die ik ontmoet: „Er is wel beweerd dat Vanunu eigenlijk een agent van de Israëlische regering is die gewild zou hebben dat het atoomgeheim openbaar wordt, ter afschrikking. Zou dat waar zijn?" Zijn antwoord: „Daarvoor is geen spoor van bewijs. Het lijkt me veel eerder een excuus van gemakzuchtige lieden om zich van de kwestie Vanunu af te maken."

Er volgen nog een paar correcties op gangbare meningen: Vanunu werd als atoomtechnicus te Dimona niet ontslagen; hijzelf nam ontslag. De bewering als zou hij gehandeld hebben uit wrok vanwege zijn ontslag is dus onjuist.

Hij deed het evenmin om geld: dienaangaande was er geen enkele overeenkomst gesloten. Hij verbleef in een eenvoudig hotel, al had de krant die zijn verhaal publiceerde hem een veel duurder hotel aangeboden.

Ten slotte vraag ik: „Wat denkt u

van zijn overgang tot het christelijk geloof?" Het antwoord: „Dat is iets wat ik totaal niet kan begrijpen, maar ik denk wel dat Vanunu daarin oprecht is."

Relaties

Nog een paar dingen die je van deze of gene hoort. Een jonge joodse Amerikaanse vrouw, Judy genaamd, was Vanunu's vriendin. Ze leerden elkaar in Israël kennen. De relatie werd verbroken toen hij Israël verliet maar het is nu weer aan en Judy staat volledig achter hem.

Datzelfde geldt voor Mordechai's twee broers. De ene, Me'ir, gaat niet naar Israël terug omdat hem daar arrestatie wacht (als ik het goed begrepen heb) vanwege het verstrekken van gegevens over de ontvoering van Mordechai in Rome. De andere broer, Asher, zal deze maand naar Zweden gaan om daar voor Mordechai de 'Right Livelihood'-prijs in ontvangst te nemen, die aan de vooravond van de uitreiking van de Nobelprijs verleend wordt tijdens een zitting van het Zweedse parlement. Deze alternatieve Nobelprijs werd dit jaar toegekend aan vier personen. Eén hunner is dus Mordechai.

Vanunu wordt me beschreven door mensen die hem kennen, zoals hij zichzelf beschrijft: „een gewone jongen". Iemand zei: „Hij is bepaald niet dom maar toch ook geen hoogvlieger; een onopvallend type."

Het valt moeilijk te begrijpen waarom men hem nog steeds in strenge afzondering houdt; naar verluidt is het de bewakers verboden ook maar een woord met hem te wisselen, een behandeling die nauwelijks humaan genoemd kan worden. Juridisch is het misschien van belang dat straks de rechter kan zeggen, officieel niets af te weten van de ontvoering.

Duidelijk is, dat in Israël zeer weinigen Vanunu steunen. Zelfs van het betrekkelijk kleine aantal vredesactivisten die tegen het gebruik van atoomwapenen zijn, keert een gedeelte zich van hem af omdat hij christen werd. Zo de bekende prof. Jesaja Leibowitz, die publiekelijk zei: „Vanunu is scum (uitvaagsel)".

De auteur werkte van 1958 tot 1969 in dienst van de Schotse kerk en de hervormde en gereformeerde kerken in Nederland in Tiberias, Israël en was van 1970 tot 1975 secretaris van de sectie De kerk en het joodse volk van de Wereldraad van kerken.

en.

FOTO AP

wereld dat in staat van oorlog is en de atoombom heeft. Vroeger vermoedden we dat, sinds de onthullingen van Vanunu weten we het zeker. Men denkt hier het monopolie te kunnen behouden maar dat is een wensdroom. Vroeg of laat krijgen de Arabische staten de bom ook. Israël had het non-proliferatie verdrag moeten tekenen en ervoor moesten pleiten dat het Midden Oosten een gebied blijft, vrij van atoomwapenen."

En verder: „Een van de gevaren is dat de militairistische generaal Sharon de opvolger van Shamir en premier van Israël wordt. Stel je voor dat iemand als Sharon de vinger aan de trekker van het atoomwapen heeft. Maar dat is niet het eni-